

Razgovor

ANDRÉ BURGUIÈRE¹

André Burguière rođen je u Parizu 1938. godine. Nakon završetka studija povijesti 1963., zaposlen je u Lycée d'Etat de Reims. Od 1966. do 1969. bio je izvanredni profesor na Sveučilištu u Reimsu, a onda do 1971. izvanredni profesor na pariškoj Sorbonni. Od 1972. do 1979. radio je kao zamjenik ravnatelja na L'École pratique des hautes études, a 1979. postaje voditelj istraživanja na L'École des hautes études en sciences sociales (EHESS). Sada je profesor emeritus na EHESS. Godinama je bio tajnik uredništva časopisa *Annales, Histoire, Sciences Sociales*, a još uvijek radi u časopisu kao član uredništva. Iz njegove opširne bibliografije valja izdvojiti *Bretons de Plozevet* (1976.), *Dictionnaire des Sciences Historiques* (1987.), *Histoire de la France* (koautor djela s Jacquesom Revelom), te *Paysages et Paysans* (1992.). Osim tih knjiga, suurednik je višesvečanog djela *A History of the Family*. Nedavno je izdao knjigu naslovljenu *The Annales School: An Intellectual History*, kojom je potvrdio status jednog od najboljih francuskih poznavatelja i tumača povijesti škole Anala. Izdao je mnoge članke u *Annales, Histoire, Sciences sociales, Annales de Démographie historique, Comparative Studies in Society and History, Journal of Family History*, i mnogim drugim časopisima. Temeljno je polje njegova istraživanja francuska povijest od šesnaestog do dvadesetog stoljeća, a posebno se bavi temama poput povijesti obitelji, povijesti seljaštva te demografskom historijom. Osim toga, istražuje i povijest francuske historiografije, gdje je dao iznimno značajan doprinos.

Pro tempore: Smatrate li da je jedna od prednosti prve generacije *Analā* ležala u činjenici što su izbjegavali teoretske rasprave i promicali, kako ste sami napisali, „opravdanje povijesne znanosti istraživanjem, otkrivajući nova područja društvene stvarnosti“?

Burguière: Slažem se s tvrdnjom prema kojoj osnivače *Analā* nisu zanimale teoretske rasprave o povijesti, kao ni filozofija povijesti općenito. Ali, ono što ih jest zanimalo bila je epistemologija povijesti i to na dvije razine: pitanje znanstvenosti povijesnog znanja i odnos povjesničara prema prošlosti, koje je usmjereno pitanjima koja predlaže sadašnje vrijeme. Oni imaju prezentistički koncept povijesnog znanja.

Pro tempore: S druge strane, može li se reći kako je zajednička značajka povjesničara *Analā* bila njihova podvojenost znanstvenog i intelektualnog? Nisu li njihova djela specifična zbog načina na koji su izlagali svoje teorije, koje su bile odraz nekih suvremenih trendova prisutnih kod francuskih intelektualaca, pri čemu su iste teorije spajali s posve povijesnim tekstovima.

Burguière: Ne razumijem u potpunosti vaše pitanje. Ako mislite na dvojnost pojmova *savant* (znanstvenik) i *intellectuel* (intelektualac) u tradiciji francuske kulture, tada je Marc Bloch svakako htio sebe prikazati kao *savant* (znanstvenik). Intelektualac (u smislu Sartreovog koncepta „angažirani intelektualac“) potječe od onog što Tocqueville, govoreći o razdoblju francuskog *ancien régime*a, naziva „homme de lettres“ (učeni čovjek): osoba koja zbog svog intelektualnog usavršavanja želi odigrati ulogu tribuna, kao neizabrani predstavnik naroda. Marc Bloch i Lucien Febvre smatrali su kako bi ih eventualno neka javna služba mogla konzultirati kao stručnjake koji bi objasnili djelatnosti i procese promjene u našem društvu. Također su smatrali kako bi njihov rad i naučavanje kao povjesničara mogao pomoći svima u njihovom razumijevanju kompleksnosti društva, kako bi time lakše prihvatili svoju odgovornost kao građani.

Pro tempore: Što je s francuskom geografijom? Smatrate li da je tradicija *Analā* na određeni način prisvojila geografiju i time potaknula stagnaciju te discipline kao samostalne znanosti u Francuskoj?

Burguière: Ne smatram da škola *Analā*, posebice Bloch i Febvre, trebaju snositi ikakvu odgovornost za propast francuske geografije kao zasebne znanstvene discipline. Osnivači *Analā* su bili usko povezani s francuskim geografima, kao što su Sorre, Allix, Demangeon i drugi. Njih je, više nego većinu drugih francuskih povjesničara, zanimalo geografski pristup povijesnoj zbilji. Ipak, imali su ponešto kritički stav prema prostornom i geološkom determinizmu francuskih geografa saslatih na tradiciji Paula Vidala de la Blachea. Lucien Febvre je svoju kritiku iznio u knjizi *La terre et l'évolution humaine (Zemlja i ljudska evolucija)*. Marc Bloch je dao prednost kompleksnijem načinu analiziranja prostornih obilježja povijesnih fenomena, kakve su primjenjivali njemački ili britanski povijesni geografi.

Ako uzmemo u obzir utjecaj Ernesta Labroussea na ekonomske i socijalne povjesničare 1960-ih i 1970-ih godina, poput Pierrea Vilara, Emmanuela Le Roya Laduriea, Pierrea Gouberta i drugih, tada je očito kako je škola *Analā* prilikom analize svojih tema pažnju posvećivala i geografskim aspektima. Fernand Braudel je svakako bio analist koji se bavio promišljanjima o geografiji. Njegov je pristup povijesnim promjenama uvijek bio određen prostorom. Međutim, prostor za njega nije nešto što je dala Priroda. Za Braudela je on proizvod djelovanja kulture i društva.

Pro tempore: Što mislite, koliko su bile važne uloge Henrija Berra i Maxa Webera za rano razdoblje *Analā*?

Burguière: Marc Bloch i Lucien Febvre su priznali svoj intelektualni dug prema Henriju Berru i *Revue de Synthèse*. Prije Prvog svjetskog rata su obojica pisali za *Revue de Synthèse*. Marc Bloch je ondje objavio svoj prvi članak. Lucien Febvre, koji je postao blizak prijatelj Henrija Berra, u časopisu je

bio zadužen za teme iz regionalne povijesti. Postoji veza između Berrove *Synthèse historique*, koja je prema njemu psihološka, i onoga što će kasnije kod *Analā* postati *l'histoire des mentalités* (povijest mentaliteta).

Ideja *enquêtes collectives*, koja se pojavila u prvom broju *Analā* kao glavni urednički cilj novog časopisa, posuđena je od *Revue de Synthèse*. Međutim, Berrove *enquêtes collectives* nisu nikada uspjele pokrenuti novi domet istraživanja, jer on kao filozof nije osobno sudjelovao u povijesnim istraživanjima. Naprotiv, *enquêtes collectives Analā* postigle su veliki uspjeh. Postale su kralježnica novog časopisa, ponajprije zahvaljujući zalaganju napose Febvrea i Blocha koji su ih pokretali i sami važnim člancima. Ideje i djelo Maxa Webera bili su sasvim nepoznati u Francuskoj nakon Prvog svjetskog rata, čak i među akademskom zajednicom. Grupa durkheimovaca skupljenih oko časopisa *L'Année sociologique* recenzirala je većinu Weberovih publikacija, ali nije aktivno promicala njegove ideje. Jedan od prvih članaka, ako ne i prvi, koji je predstavio Weberovo djelo u jednom francuskom akademskom časopisu objavljen je 1930. godine u *Analima*. Riječ je o nekrologu, ujedno i važnom komentaru Weberova djela, koji je napisao Maurice Halbwachs. Francuski povjesničari kasnije su počeli obraćati pozornost na Weberove ideje, posebice 1950-ih godina, kada su sudjelovali u raspravi o Weberevoj *Protestantskoj etici i duhu kapitalizma*, koju je svojim kritičkim komentarima započeo britanski povjesničar Richard Tawney.

Pro tempore: Kritičari Fernanda Braudela, poput Bernarda Bailyna, često su naglašavali kako je Braudel stalno pokušavao redefinirati teoretsku strukturu svoga djela *Sredozemlje i sredozemni svijet u doba Filipa II*. Koliko su istinite te tvrdnje?

Burguière: Nisam siguran da mogu ponuditi išta zanimljivo kao odgovor na to pitanje. Braudel je svakako bio zaokupljen ovim važnim djelom, te ga je dva puta izdao s važnim izmjenama. Ali ne smatram da je doista izmijenio teoretsku strukturu

djela. Možda je posvećivao sve manje i manje prostora događajnim dijelovima knjige (bitka kod Lepanta i diplomatska strategija Filipa II.), a veći naglasak stavljaio na dugotrajne strukturalne aspekte.

Pro tempore: Lucien Febvre, Marc Bloch i Fernand Braudel imali su različite osobnosti, afinitete i pristupe. Ovo je posebno očito kada se promotri Blochovo djelo, u kojem nikad nije primijenjena „totalna historija“. Jesu li ove razlike osnažile rad na časopisu, s obzirom da su se javljale i u generacijama koje su slijedile?

Burguière: Febvre i Bloch nisu se razlikovali samo po oprečnim osobnostima, već su imali i različite interpretacije koncepta mentaliteta. Febvre je bio skloniji svjesnim i diskurzivnim manifestacijama psihološke aktivnosti, te je stoga imao historičistički pristup mentalnome svijetu. Za njega se specifičnost epohe nalazila u načinu razmišljanja, u obrascu istine. Kada želi znati odgovor na pitanje o tome je li Rabelais bio ateist ili ne, tada ga nastoji naći u načinu razmišljanja Rabelaisovog vremena, iz kojeg može iščitati postojanje ili nepostojanje mogućnosti rađanja ideje o nepostojanju Boga. Ovakav historijski relativizam na neki način pretihodi Foucaultovom konceptu *episteme*.

Bloch se više zanimao za nesvjesne aspekte mentalne aktivnosti, možda i njihovom kolektivnom dimenzijom koja potiče navike i repetitivne geste. Za njega su povijesne mijene označavale preispitivanje starih ideja ili njihovih reprezentacija miješanjem s novim idejama. Ono što Braudel običava opisati kao kulturu civilizacije vrlo je blisko Blochovom konceptu mentaliteta.

Bloch nikada ne govori o „histoire totale“ („totalnoj historiji“). Febvre govori o „une histoire à part entière“ („jednoj povijesti kao dijelu cjeline“). Jedino Braudel često koristi pojam „totalne historije“. Moguće je da je Braudel jasnije izražavao želju protumačiti povezanost i međusobno djelovanje između prirodnog okruženja i ljudskog svijeta. Zanimala ga je kompleksnost međupovezanosti Prirode i Kulture i njihov utjecaj na povijesne mijene. Kada je govorio o totalnoj historiji, nije mislio

na iscrpnu analizu jednog dijela povijesne zbilje, npr. određene regije tijekom određenog razdoblja. Njegov koncept „histoire totale“ odnosio se na operaciju totalizacije, kombinirajući različite razine povijesne zbilje i predlažući globalno značenje (*une signification d'ensemble*).

Braudel je, i s njime se ovdje slažem, odbacio koncept „histoire en miettes“ („povijesti u mrvicama“) koji je postavio Pierre Nora. „Histoire en miettes“ predviđa fragmentaciju povijesnog područja rada i parceliranje historijske analize. Slažem se, naprotiv, s Braudelom kako je tumačenje povijesti, eksplisitno ili implicitno, uvijek globalno.

Pro tempore: Je li Braudel namjerno upotrijebio temu ljudske ekologije, kombinirajući pristup totalne historije i holistički pristup ekologiji? Pozivaju li se suvremeni ekohistoričari ikada na Braudela?

Burguière: Braudel je, više nego i jedan drugi analist, bio svjestan povezanosti između prirodnog i ljudskog svijeta. Ali on nije smatrao kako je povezanost između prirode i kulture, kao i njihovo nasljeđe i ravnoteža nešto što treba očuvati. Za Braudela je miješanje prirodnih ograničenja i društveno iskorištavanje prirodnog svijeta trajni povijesni zakon. On smatra kako uništenje krajolika ili nekih elemenata biosfere, poput npr. stvaranja pustinja u sjevernoj Africi nakon invazije Hilalita, treba tumačiti kao dio uobičajenih povijesnih odnosa između prirode i čovječanstva. Braudel je odbacivao nostalgične i katastrofične pristupe povijesnim mijenama. U tom smislu je bio daleko od vidika suvremenih ekohistoričara.

Pro tempore: Poznata je Le Goffova kritika starijih generacija *Analā* zbog njihovog postupanja s političkom historijom. Kakvo je, prema Vašem mišljenju, stanje političke historije u suvremenoj francuskoj historiografiji?

Burguière: Le Goffova opaska o postupku s političkom historijom kod analista bila je istovremeno kritična i samokritična. Bloch i Febvre su svoju

pažnju usmjerili prema kolektivnim snagama i radnjama, zbog čega su zanemarili ulogu individualnog i svjesnog izbora u povijesti te općenito utjecaja političke okoline i institucija na povijesne mijene. Ovo zanemarivanje uloge politike u povijesti objašnjava manjak interesa za ideje analista kod specijalista za suvremenu povijest, koji se bave političkim temama i debatama. Analistička kritika tradicionalnog pristupa povijesti, koji smatra državu i politiku središtem historijskog objašnjenja, nije potaknuta manjkom interesa za politiku, već željom da se izbjegnju pojednostavljena tumačenja tradicionalnih historičara, koji su skloni zamijeniti politički diskurs o društvu sa samim društvom, a političke odluke s povijesnim promjenama.

Zadatak povjesničara *Analā* jest mjerenje utjecaja političke sfere na društvo i učinak političkih odluka na povijesne mijene. Što je politika? Igra? Teorija igara nudi neka zanimljiva rješenja u tom smislu. Diskurs? Konceptualna historija François Fureta nudi neke uvide u vezi s interpretacijom Francuske revolucije, a može pomoći i protumačiti političku debatu kao suprotstavljanje reprezentacija. Kultura? Maurice Agulhon je sa svojim knjigama i studijama poput *La République au village* (*Republika na selu*) i *Vizije Marianne* utro put analizama pučkoga sudjelovanja u politici tijekom prvih desetljeća Treće republike.

Bilo bi pogrešno govoriti o Blochu ili Febvreu kao promicateljima depolitizirane historije. Upravo suprotno, njemački povjesničar Ulrich Raulff isticao je Blochov „duboko politički“ pristup povijesti. Bloch smatra, jednako kao i Guizot, Tocqueville i Marx, kako povjesničar konstantno mora imati na umu odnose moći i sukobljenih društvenih interesa.

Pro tempore: U kojoj mjeri je Velika gospodarska kriza 1930-ih godina utjecala na interes analista za ekonomiju?

Burguière: Zanimanje časopisa *Annales d'histoire économique et sociale* za ekonomiju nije nastalo s Velikom gospodarskom krizom. Ono je već bilo ispisano u naslovu, kao i u intelektualnim zadacima časopisa. Ipak, Velika gospodarska kriza je

Blochu i Febvreu pružila mogućnost da primjene svoje ideje o dijalektičkom sučeljavanju prošlosti i sadašnjosti u historijskoj analizi (kako bi objasnili sadašnjost putem prošlosti i prošlost putem sadašnjosti). „Enquête collective“ o „Cijenama, plaćama, novcu i ekonomskim fluktuacijama“ postala je forum s kroničarskim komentarima i analizom razvoja Krize. Velika gospodarska kriza je utjecala na historijski pristup osnivača *Analā* u dvije važne točke: 1) koncentrirajući svoju pozornost na ekonomsku krizu, otkrili su hermeneutičku funkciju koncepta krize (ne samo kao ekonomski proces, već i kao socijalni i mentalni) što im je pomoglo u otkrivanju skrivenih struktura i proturječnosti povijesne zbilje; 2) otkrili su i psihološku dimenziju ekonomskih činjenica. Bloch se volio pozivati na formulu François Simianda o „povjerljivoj prirodi novca“ (bilo da je riječ o zlatu, papiru ili nekom drugom materijalu, vrijednost novca je uvijek zasnovana na pouzdanju).

Bloch i Febvre smatraju kako se misli, stavovi i radnje vezani za ekonomiju moraju tumačiti kao problemi mentaliteta. Zbog naglašavanja psihološke dimenzije u ekonomskim trendovima i događanjima osnivači *Analā* dobili su veliku podršku ne samo od svih ekonomskih povjesničara koji su objavljivali u časopisu prije Drugog svjetskog rata, već i od kruga ekonomista koji su u tom razdoblju pomagali analistima u njihovim nastojanjima da razjasne Depresiju s razvojem. Ekonomisti, ekonomski povjesničari i analisti su nakon Drugog svjetskog rata uglavnom zaboravili ovakav teoretski pristup. Nedavno se opet pojavio razvojem pokreta tzv. ekonomskih konvencija („l'économie des conventions“).

***Pro tempore:* Smatrate li da su *Analī* bili u službi ekonomske historije ili je ekonomska historija bila u službi *Analā*?**

Burguière: Iz mog prethodnog odgovora možete lako razumjeti kako sam se opredijelio za drugu opciju. Ako uzmemo u obzir ne samo časopis, nego i cijelu historiografsku produkciju onih koji su slijedili njihov put u prva dva desetljeća nakon

Drugog svjetskog rata, tada se paradigma *Analā* promijenila. Nova generacija ekonomskih i socijalnih povjesničara bila je pod velikim utjecajem marksizma, a odgojio ih je Ernest Labrousse, koji je naslijedio Blochovu katedru na Sorbonni. Ova generacija počela je slijediti izrazitu socioekonomsku paradigmu. Ipak, svi Labrousseovi učenici, kao Le Roy Ladurie, Goubert, Agulhon, Furet, Jean Claude i Michèle Perrot i drugi, kasnije su morali nadvladati Labrousseov deterministički obrazac tumačenja. U okviru svog područja istraživanja otkrili su kompleksnost procesa povijesnih mijena i važnost kulturalnih čimbenika. Osmislili su ono što danas zovemo antropološkom historijom.

***Pro tempore:* Jedna izrazita kvaliteta povjesničara *Analā* (posebice u vrijeme Braudelovog uredništva), koja često ostaje zanemarena jest njihovo zanimanje za različite poddiscipline povijesne znanosti. Često su bili inovatori u ovim područjima, poput antropogeografije ili povijesne demografije. Treba li možda dublje istražiti ove aspekte škole *Analā*?**

Burguière: Ovo pitanje zahtjeva mnogo duži odgovor. Da sažmem, rekao bih da je zanimanje za neke nove poddiscipline zamijenilo jučerašnje zanimanje za antropogeografiju, povijesnu demografiju, kojima sam se i ja bavio, ali ne u potpunosti. Osjećam nostalgiju za *Analima* od jučer.

***Pro tempore:* Smatrate li da su analisti dali najprihvatljiviju kritiku marksizma?**

Burguière: Još jedno zanimljivo pitanje koje zahtijeva poduži odgovor. Bloch i Febvre su bili vrlo kritični prema ideološkoj dimenziji marksizma, odnosno njegovoj predkonstruiranoj viziji povijesne zbilje i teleološkom shvaćanju povijesti. Međutim, slagali su se s metodološkim prijedlozima marksizma, poput ideje da se povijesne činjenice moraju prevesti na drugi jezik, kako bi se postiglo određeno Znanje. Vjerovao sam i nadao se da će nakon propasti komunističkih režima „duh društvenih znanosti“, kao kritički pristup društvenog svijeta

zamijeniti opskurnost dogmatskog marksizma. U to vrijeme sam putovao po različitim postkomunističkim zemljama s uvjerenjem da je došlo dobro vrijeme za ideje *Analā*. Međutim, u raspravama s kolegama i studentima shvatio sam kako škola *Analā* više nije privlačna, jer se doživljavala kao modificirana verzija marksizma.

***Pro tempore*: Doživljavate li pozitivnim frankocentrizam prve generacije i regionalnu orijentaciju treće generacije *Analā*? Kako tumačite činjenicu da istraživanjima analista manjka poveznica s poviješću europskog Istoka, Balkana ili srednje Europe?**

Burguière: Postoji jedna čudna i ironična proturječnost između Blochove i Febvreove snažne kritike galocentrizma pozitivističkih historičara i činjenice da su mnogi povjesničari druge generacije *Analā* postali stručnjaci za francusku povijest. Ova proturječnost još uvijek postoji i moram priznati da sam i ja njen dio. Glavni razlog ovoga problema je praktičan. Kada je kvantitativna historija bila u opasnosti, nužnost istraživanja brojnih serijalnih izvora navela je francuske povjesničare u francuske arhive kao na najlakšu mogućnost.

Objašnjenje svakako zahtijeva i druge razloge. Stanje se promijenilo, posebice na EHESS, gdje su izrazito aktivni centri za povijesno istraživanje Latinske Amerike, Kine, Indije, Japana i islamskog svijeta (pogotovo Maghreba) razvili brojna komparativna i inovativna istraživanja. Ipak, i dalje nedostaje interesa za europsku povijest, s iznimkom Italije, Španjolske i možda Rusije. Povijest Balkana (osim Grčke!) spada, na žalost, u zapostavljena istraživanja francuskih povjesničara, uključujući i povijest Njemačke, Velike Britanije i središnje Europe.

***Pro tempore*: Kakva je uloga časopisa *Analā* danas? Mogu li *Anali* u današnjoj eri poststrukturalizma predstavljati značajnu pokretačku silu?**

Burguière: Smatram da su *Anali* trenutno, kao časopis, manje kreativni i intelektualno manje utjecajni, nego što su to bili 1960-ih i 1970-ih godina.

Postupak „*tournant critique*“ („kritički obrat“) bio je samo iluzorni obrat, s obzirom na to da nije značajno promijenio obrazac objašnjenja u tijeku rada. Što je poststrukturalizam? Parola? Povratak ahistorijske psihologije individualnog? Možete li mi dati naslov nekoliko važnih povijesnih knjiga ili barem jedne koja je inspirirana poststrukturalizmom?

BILJEŠKE

- 1 Razgovor s engleskog jezika preveo je Marko Lovrić. Uredništvo *Pro tempore* zahvaljuje se prof. dr. sc. Mirjani Gross na korekturi i dodatnim sugestijama.

Pro Tempore

Pro Tempore

ČASOPIS STUDENATA POVIJESTI BROJ 8/9, 2010.-2011.

Pro Tempore

Časopis studenata povijesti
godina VII, broj 8-9, 2010-2011.

Glavni i odgovorni urednik
Filip Šimetin Šegvić

Počasni urednik
André Burguière

Uredništvo
Tomislav Brandolica, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Filip Šimetin Šegvić,
Nikolina Šimetin Šegvić, Stefan
Treskanica

Urednici pripravnici
Marta Fiolić, Kristina Frančina, Sanda
Vučićić

Redakcija
Tomislav Brandolica, Marta Fiolić,
Kristina Frančina, Marko Lovrić,
Andreja Piršić, Nikolina Šimetin Šegvić,
Filip Šimetin Šegvić, Stefan Treskanica,
Sanda Vučićić

Tajnica uredništva
Martina Borovčak

Recenzenti
dr. sc. Damir Agičić
dr. sc. Ivo Banac
dr. sc. Zrinka Blažević
dr. sc. Ivan Botica
Miodrag Gladović, d.i.e.
dr. sc. Borislav Grgin
dr. sc. Mirjana Gross
dr. sc. Željko Holjevac
dr. sc. Nenad Ivić
Branimir Janković, prof.
dr. sc. Bruna Kuntić-Makvić
mr. sc. Hrvoje Klasić
dr. sc. Isao Koshimura
dr. sc. Mirjana Matijević Sokol
dr. sc. Hrvoje Petrić
dr. sc. Radivoj Radić
Danijel Rafaelić, prof.
dr. sc. Drago Roksandić
dr. sc. Relja Seferović
dr. sc. Boris Senker
Marina Šegvić, prof.
dr. sc. Božena Vranješ-Šoljan

Lektura i korektura
Marta Fiolić
Ana Jambrišak
Vedrana Janković
Nikolina Kos
Marko Pojatina
Tihomir Varjačić
Tajana Vlaisavljević

Dizajn i priprema za tisak
Tomislav Vlainić
Lada Vlainić

Prijevodni s engleskog jezika
Tomislav Brandolica
Jelena Krilanović
Tina Kužić, prof.
Marko Lovrić
Marija Marčetić
Judita Mustapić
Andrea Pečnik
Marko Pojatina
Prijevodi s njemačkog jezika
Sara Katanec
Mirela Landsman Vinković
Azra Plićanić Mesić, prof.
Filip Šimetin Šegvić
Prijevodi s francuskog jezika
Marta Fiolić
Tea Šimičić
Marina Šegvić, prof.
Mihaela Vekarić
Prijevodi sa slovenskog i srpskog jezika
Krešimir Matešić
Prijevodi s talijanskog jezika
Marina Šegvić, prof.

Izdavač
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb

Tisak
ZT ZAGRAF

Naklada
Tiskano u 300 primjeraka

ISSN: 1334-8302

Tvrđnje i mišljenja u objavljenim
radovima izražavaju isključivo stavove
autora i ne predstavljaju nužno stavove
i mišljenja uredništva i izdavača.

Izdavanje ovog časopisa financijski su
omogućili:
Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu,
DTM GRUPA d.o.o.,
NARCOR d.o.o.,
TRANSPORTI KRAJAN d.o.o.,
HEMA d.o.o.,
KEMOKOP d.o.o.,
EUROGRAF d.o.o.,
Privatne donacije: S. S., M. F., prof.
dr. Drago Roksandić, Marko Lovrić,
Filip Šimetin Šegvić, Nikolina Šimetin
Šegvić, Tomislav Brandolica.

Redakcija časopisa Pro tempore svim
se donatorima iskreno zahvaljuje na
financijskoj podršci!
Redakcija se također posebno
zahvaljuje gospodinu Zlatku Ožboltu,
dia na trudu i pomoći. Zahvaljujući
njemu, put do izdavanja ovog broja
bio je mnogo lakši. Gospodinu Zoranu
Ivankoviću isto tako dugujemo veliku
zahvalu što nam je izašao u susret
prilikom tiskanja časopisa.

Časopis se ne naplaćuje.

Adresa uredništva:
Klub studenata povijesti - ISHA
Zagreb
(za: Redakcija Pro tempore),
Filozofski fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

E-mail:
pt.redakcija@gmail.com
phillip.simetinsegvic@gmail.com